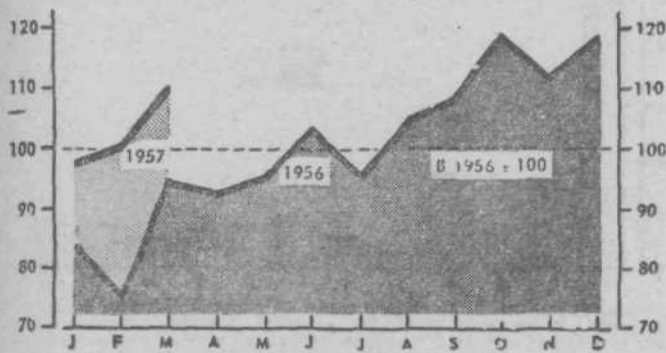

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA V PRVEM TROMESEČJU

Indeksi industrijske proizvodnje (osnova: povprečje
1. 1956 = 100)

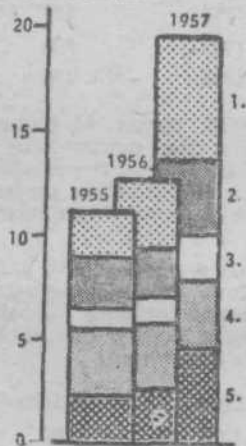
Visoko raven industrijske proizvodnje v letošnjem januarju in februarju niso povzročile samo ugodne vremenske okoliščine. To kažejo tudi rezultati proizvodnje v marcu, ki še naprej rastejo. Proizvodnja je za 2 odstotka večja od povprečne mesečne proizvodnje v l. 1956, a za 21 odstotkov od proizvodnje v prvih treh mesecih lanskega leta. Posebno pomembna je visoka proizvodnja električne energije in premoga, katerih pomanjkanje je zadnja leta povzročalo resne ovire delu v industriji. Že v začetku leta je znatno porasla tudi proizvodnja blaga za široko potrošnjo. V primerjavi s prvimi tremi meseci lani je tekstilna industrija povečala proizvodnjo za 22 odstotkov, usnjarska in obutvena industrija za 17 odstotkov, industrija gume za 22 odstotkov in živilska industrija za 11 odstotkov. Tobačna industrija je edina veja, v kateri se je proizvodnja znižala in to zaradi zmanjšanja fermentacije zaradi slabšega pridelka tobaka. Skupna proizvodnja potrošnega blaga je bila v prvem tromesečju večja za 22 odstotkov.

V zvezi z nepretrganim naraščanjem industrijske proizvodnje je potrebno poudariti tudi njen čedalje večji delež pri izvozu. Izvoz industrijskih izdelkov je v prvem letošnjem tromesečju za okrog 50 odstotkov večji, kakor je bil v ena-

kem razdobju l. 1956. Tako znaša sedaj delež industrije v celotnem izvozu okrog 75 od-

IZVOZ INDUSTRIJSKIH IZDELKOV

Jan.-marec leta 1955, 1956 in
1957, v milijardah dinarjev

1. izdelki črne in barvaste metalurgije, 2. izdelki lesne industrije, 3. izdelki tekstilne in usnjene industrije, 4. izdelki živilske in tobačne industrije, 5. izdelki drugih industrijskih vej. Ta odstotek se bo verjetno kasneje zmanjšal, ko se bo začela sezona izvoza kmetijskih pridelkov, vendar pa kaže na nagel porast izvoza industrijskega blaga, ki znatno ublažuje deficit v naši trgovinski zamenjavi z inozemstvom.

OSNOVNI INDUSTRIJSKI IZDELKI

(povprečna mesečna proizvodnja v prvih treh mesecih)

Električna energija (mil. kWh)	375	476	128
Premog (tisoč ton)	1.350	1.554	115
Metalurški koks (tisoč ton)	65	85	131
Surova nafta (tisoč ton)	22	31	141
Surovo železo (tisoč ton)	47	55	117
Valjani izdelki (tisoč ton)	35	46	131
Aluminij (ton)	486	935	192
Elektrolitski baker (tona)	1.540	2.041	132
Svinec (ton)	5.475	6.365	116
Cement (tisoč ton)	91	98	108
Umetna gnojila (tisoč ton)	18	28	156
Kmetijski stroji (ton)	895	1.204	134
Rezan les (tisoč kub. metrov)	131	153	117
Bombažne tkanine (mil. m ²)	135	17	126
Obutev (tisoč parov)	1.370	1.696	125

Rezerve v gospodarstvu

Povojna izkušnja kaže, da je bilo prav pomanjkanje potrebnih materialnih rezerv eden izmed vzrokov nestabilnih odnosov na tržišču in stalnega porasta cen. Buren povojni razvoj, v katerem je šlo povpraševanje na tržišču stalno pred ponudbo, ni omogočal, da bi se izoblikovale pomembnejše materialne rezerve, ki bi bile osnova za stalnejše odnose v gospodarstvu. Po drugi strani računa politika stabilizacije tržišča, ki jo uspešno izvajamo v zadnjih dveh letih, s postopnim oblikovanjem potrebnih rezerv kot z bistvenim činiteljem same stabilizacije. Zato izločamo pri razdelitvi nacionalnega dohodka v letnih družbenih planih del sredstev, ki naj med letom služijo za izpolnitev gospodarskih rezerv. Taka praksa je že v tem sorazmerno kratkem razdobju njenega izvajanja dala pomembne rezultate. Težnja postopnega naraščanja in izpolnjevanja zalog reprodukcijskih materialov in končnih izdelkov pri proizvodnih in trgovinskih podjetjih, ki prihaja do izraza v zadnjih dveh letih, zelo ugodno vpliva tako na normaliziranje proizvodnih pogojev kakor tudi na uravnoteženje odnosov na tržišču in stabiliziranje cen.

Stalne državne rezerve

Ena izmed oblik rezerv v gospodarstvu so tako imenovane državne materialne rezerve. To so rezerve posameznih važnih proizvodov, s katerimi manipulirajo za to posebej pooblaščen državni organi. Te rezerve so služile v prvi vrsti posredovanju pri preskrbi industrijskih podjetij s posameznimi vrstami reprodukcijskega materiala v primeru, ko pride do motenj v rednem mehanizmu njihove preskrbe. Glede na napete bilance, posebno uvoženega reprodukcijskega materiala, so bile take motnje v minulih letih pogostejše in je imelo zato te vrste posredovanje pomembno vlogo v zagotovitvi redne proizvodnje v posameznih industrijskih vejah in podjetjih. Kolikor bolj se izboljšuje preskrba industrije po rednem tržnem mehanizmu, toliko bolj redka postaja ta vrsta posredovanja iz državnih materialnih rezerv. Že na sedanji ravni založenosti industrije z reprodukcijskim materialom je potreba po posredovanjih iz državnih rezerv znatno manjša kakor pred dvema leti. No, pomen državnih rezerv teh materialov se zato ne bo zmanjšal. Kolikor bodo čedalje manj služile tekočemu posredovanju v preskrbi posameznih industrijskih podjetij, bodo čedalje bolj služile v zavarovanju za primer večjih motenj v konjunkturi po svetu ali pri nas.

Ti momenti ustvarjajo potrebo, da te rezerve postopno še naprej izpolnjujemo. Zato je nedavno uveljavljeni odlok zvezne ljudske skupščine — s katerim je zvezni izvršni svet pooblaščen, da del sredstev gospodarskih rezerv zveze, določenih z letošnjim družbenim planom, porabi za izpolnitev državnih materialnih rezerv — pomemben ukrep v tej smeri.

Glede nadaljnje politike v zvezi z državnimi materialnimi rezervami je treba poudariti še nekaj važnih momentov.

Predvsem je potrebno, da posvetimo več pozornosti državnim rezervam važnih živilskih proizvodov. Politiko stabilizacije tržišča kmetijskih proizvodov ni mogoče uspešno izvajati brez pomembnejših rezerv važnejših živilskih proizvodov za posredovanje v primeru motenj, ki zaradi zaostale in nestalne kmetijske proizvodnje na tem področju niso redke.

Nadalje morajo državne materialne rezerve kot del splošnih rezerv v gospodarstvu čedalje bolj izgubljati v tekočem gospodarskem življenju funkcijo distributorja — preskrbovalca in dobivati vlogo instrumenta, s katerim skupnost vpliva na urejanje tržne konjunktore in na usklajevanje odnosov na tržišču. S tem ne pride ob veljavo njihova funkcija v primeru izrednih in nepričakovanih motenj v redni preskrbi gospodarstva ali prebivalstva.

Občasne zaloge

V zvezi s funkcijo državnih materialnih rezerv — poleg tako imenovanih stalnih rezerv, ki jih je treba čedalje bolj prilagajati njihovim nalogam na tržišču — se bomo lotili v prihodnje nove oblike posredovanja z državnimi rezervami na tržišču. Gre za občasne umike trenutnih presežkov posameznih industrijskih ali živilskih proizvodov v rezerve in za njihovo ponovno oddajanje v promet v ugodnem trenutku. Te oblike posredovanja na tržišču doslej nismo uporabljali, čeprav se je potreba po njej dolgo čutila. Ponudba in povpraševanje lahko prideta — čeprav sta medsebojno globalno in v obsegu celega

(Nadaljevanje na 4. strani)

(Nadaljevanje s 3. strani)

leta usklajeni — v posameznem razdobju leta ali pri posameznih proizvodih v ostro neskladnost. Niso redki primeri, da občasno povpraševanje po kakšnih industrijskih ali živilskih proizvodih znatno zaostaja za ponudbo. Take občasne težave v prodaji lahko negativno vplivajo na proizvodnjo, ker povzročijo padec cen, ki ni utemeljen, če upoštevamo bilančne odnose za daljše razdobje. Zaradi znižanja proizvodnje — do katerega v takih razmerah pride, nastopi kasneje oster porast cen istega izdelka. Da bi preprečili taka nenormalna nihanja v razmerju med ponudbo in povpraševanjem in v gibanju cen, je v takih primerih potrebno zagotoviti formiranje občnih zalog teh izdelkov. Najbolje je, da napravijo to v čim večji meri podjetja sama, to pa se jim mora omogočiti s kreditno politiko in ugodnimi obrestnimi merami. No, kolikor podjetja ne bi bila zainteresirana, da bi sama ustvarjala take občasne zaloge — je pa splošni interes gospodarstva, da jih ustvarimo — je potrebno, da se s posredovanjem organov državnih materialnih rezerv lotimo odtegnitve takih presežkov s tržišča, da bi jih znova dali v promet šele, ko bo konjunktura na tržišču ugodnejša. Taka posredovanja državnih rezerv bodo prispevala k boljšemu usklajevanju ponudbe in povpraševanja, s tem pa ko enakomernejšemu gibanju proizvodnje in vzdrževanju stabilnejših cen posameznih proizvodov.

Novi predpisi o državnih materialnih rezervah, ki jih pripravljajo, morajo usmeriti to institucijo močnejše k uresničevanju navedenih nalog, da bi ta oblika rezerv — v sklopu splošne politike rezerv v gospodarstvu — imela čim bolj važno vlogo v gospodarskem reguliranju in usmerjevanju odnosov na tržišču.

Dušan Vuković

Združevanje podjetij

Obseg industrijske proizvodnje se je v primerjavi z letom 1939 povečal za 2,66 krat, a za več kakor trikrat je večji od realizacije v l. 1946. Nasprotno pa ni dosegla industrija v delovni storilnosti ustreznega napredka: povečanje produktivnosti je v zadnjih letih predvsem rezultat zgraditve in mehanizacije novih industrijskih zmogljivosti, manj pa notranje delovne organizacije in drugih subjektivnih činiteljev.

Eden izmed temeljnih momentov za povečanje produktivnosti je racionalna organizacija tehnološkega procesa, ker zagotavlja najvišje možno izkoriščanje zmogljivosti, nižje proizvodne stroške in boljše kakovost izdelkov. K taki organizaciji poslovanja lahko prispeva prav kooperacija. V tej smeri je bilo doslej že precej napravljeno, čeprav so omogočali dejanski pogoji tudi večji uspeh.

Največji obseg kooperacije je bil dosežen v strojogradnji. Tovarne vagonov in lokomotiv na primer kooperirajo s podjetjem »Bratstvo« v Travniku za proizvodnjo spon in spojk, s tovarno vagonov v Kraljevu za proizvodnjo vzmeti za vse potrebe pri izdelovanju in popravilu vagonov, s podjetjem »Sever« v Subotici za proizvodnjo generatorjev za razsvetljavo vagonov itd.

V radijski industriji, kjer so še nedavno prevladovali v določeni meri težnje avtarkije, so začeli uporabljati sistem kooperacije, kar je zaradi velike serijske proizvodnje delov pripeljalo do usmeritve k specializaciji posameznih podjetij. Avtomobilska industrija ima spet več desetlin kooperantov za proizvodnjo raznih delov.

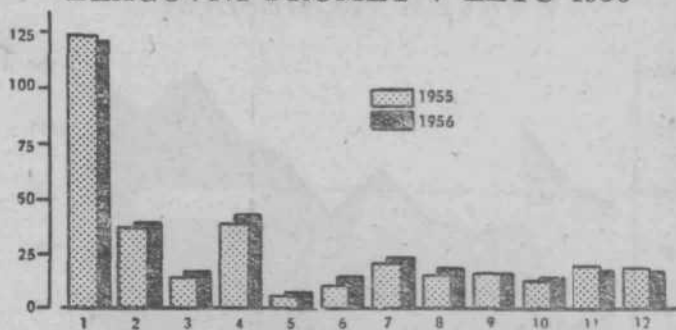
Kooperacija je večinoma dala rezultate, ki jih je bilo mogoče objektivno pričakovati: razen boljšega izkoriščanja zmogljivosti in povečanja produktivnosti so bili osvojeni mnogi novi proizvodi, kooperanti pa so se v določeni meri tudi specializirali.

Izkazalo pa se je, da ta način združevanja gospodarskih organizacij ne zagotavlja tudi najboljših gospodarskih in tehnoloških rešitev. To zato, ker sprejemajo kooperanti skupno delovni program (za proizvode, ki so predmet kooperacije), vsak izmed njih pa še naprej ohranja svoja sredstva, strokovnjake, neodvisno drug od drugega izkoristijo realizirani dobiček itd. Zato je čutili potrebo po nadaljnjem razvoju in razširitvi prvin kooperacije. V praksi smo že zaznamovali nekatere.

O tem vprašanju je bilo govora tudi na nedavni letni skupščini Zvezne industrijske zbornice. Poudarjeno je bilo, da zahteva dosežena raven gospodarskega razvoja tudi višjo stopnjo kooperacije. Gre namreč za združevanje ne samo s stališča združevanja posameznih poslov in funkcij, temveč tudi s stališča skupne zagotovitve sredstev in realizacije ter delitve dobička. Taka kooperacija bo zahtevala predvsem dolgoročnejshe (perspektivno) planiranje, po drugi strani pa vzpostavljajanje ustreznega gospodarskega sistema, posebno pa sistema razdelitve. Kakor je znano, se ta vprašanja že rešujejo.

S.

BLAGOVNI PROMET V LETU 1956

1. tekstilni izdelki, 2. izdelki iz usnja in gume, 3. kurivo, 4. kovinski izdelki, 5. porcelan, steklo in keramika, 6. elektrotehnični material, 7. kemični izdelki, 8. papir in izdelki iz papirja, 9. lesni izdelki, 10. tekoča goriva in maziva, 11. gradbeni material, 12. drugi izdelki.

Od leta 1952 do 1956 je naraščal fizični obseg blaga (količine) v nadrobni trgovini v povprečju za 7 odstotkov na leto, kar je razvidno tudi iz naslednjega pregleda:

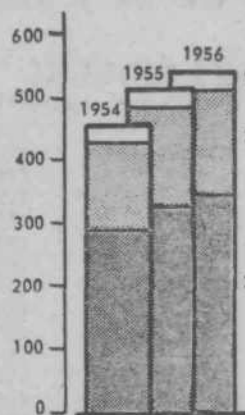
Leto	Indeks
1952	100
1953	102
1954	111
1955	126
1956	130

Najvišji porast blagovnega prometa smo zaznamovali v l. 1954 in 1955 — 9 odstotkov oziroma 13 odstotkov, medtem ko se je ta porast l. 1956 zmanjšal na le 5 odstotke.

Porast prometa z živili je zastajal za splošnim porastom blagovnega prometa. Gibanje prometa z živili je bilo po količinah naslednje:

Leto	Indeks
1952	100
1953	105
1954	102
1955	118
1956	121

DINAMIKA BLAGOVNEGA PROMETA v milijardah dinarjev

1. tobaki izdelki, 2. živilski izdelki, 3. industrijsko blago

Porast fizičnega obsega prometa v l. 1956 je bil različen po skupinah izdelkov, ki imajo naslednje indekse v primerjavi z l. 1955:

Živilski izdelki	103
Tobak	97
Industrijski izdelki	103
Od tega tekst. izdelki	99
Usnje in obutev	101
Drva in premog	124
Kovinski izdelki	106
Porcelan, steklo in keramika	112
Elektroteh. material	129
Kemični izdelki	101
Pohištvo in lesni izd.	102
Papir in knjige	119
Gorivo in mazivo	108
Gradb. material	86

Najpečji porast prometa smo v l. 1956 in tudi v prejšnjih letih zaznamovali pri elektrotehničnem materialu. Leta 1956 je bilo prodanih okrog 44.000 radijskih aparatov in okrog 50.000 električnih aparatov za gospodinjstva več kakor leta 1955. To je posledica usmerjanja potrošnikov k večjemu nakupu predmetov, ki jih potrebujejo gospodinjstva, a ne samo k nakupu obleke in hrane. Čeprav se je skupni promet neznatno povečal, se je njegova sestava spremenila. To spremembo opazamo tudi v prometu z živili. Promet z rižem se je povečal po količini za 45 odstotkov, s svezim mesom za 11 odstotkov, s kavo za 24 odstotkov, s sladkorjem za 7 odstotkov, z maščobami za 3 odstotke, z belim kruhom in pecivom za 18 odstotkov, s polbelim in črnim kruhom za 7 odstotkov, promet s krušno moko pa se je zmanjšal. Splošno narašča promet s kakovostnejšimi izdelki (riž, meso, bel kruh), medtem ko narašča promet s predmeti nižje kakovosti manj ali celo pada (krušna moka, črni kruh).

V prvih mesecih letošnjega leta se je promet v celoti zelo povečal, kar objavljam v posebni beležki.